

УДК 378

Козлов Д.О.*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається науково-методичне забезпечення процесу формування управлінської компетентності магістрів педагогіки вищої школи. Головний акцент у статті спрямовано на аналіз основних функціональних компонентів управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи, відображення рівневого підходу до сформованості управлінської компетентності магістрів, розгляду управлінських компетенцій магістра педагогіки вищої школи як індивідуальних технологій, за допомогою яких він самовизначається і самоактуалізується як суб'єкт управлінської діяльності. Особливий акцент у статті зроблено на інтерпретацію управлінського спрямування діяльності магістра педагогіки вищої школи в навчальному закладі та у власній діяльності, інноваційних професійних знань, умінь та навичок, підтримки харизми та особистісних лідерських якостей.

Ключові слова: управління, управлінські компетенції, магістр педагогіки вищої школи, організаційні вміння, компетентнісний підхід.

Розвиток інноваційної економіки та ринкових відносин в Україні створює принципово нові запити розробки і впровадження нових освітніх стандартів вищої школи, заснованих на компетентнісному підході, змінах уявлень про цілі вищої освіти, шляхи їх реалізації, збільшенні різноманітності видів надання освітніх послуг у системі вищої освіти.

Означений комплекс заходів декларує якісний перехід до нової стадії розвитку вищої освіти, зміну критеріїв успішності майбутнього викладача вишу як суб'єкта освітнього процесу, зміну характеру взаємодії між викладачем, університетом, суспільством, державою тощо. Особливо це стосується магістрів педагогіки вищої школи, оскільки їх підготовка та формування в них управлінської компетенції потенційно з'єднано з новими соціальними запитами в галузі вищої освіти. Метою підготовки магістрів педагогіки вищої школи стає загальнокультурний, особистісний і пізнавальний розвиток, що забезпечує таку ключову компетентність, як управлінська.

Ураховуючи новітні вимоги часу та нові економічні умови до професійної діяльності магістрів педагогіки вищої школи, значна кількість аспектів вимагають переосмислення. Управлінська компетентність не є виключенням і підлягає дослідженню не як проблема співвідношення та підпорядкування, а як проблема взаємодії суб'єктів освітнього простору, оскільки саме науково-методичне забезпечення процесу формування управлінської компетентності майбутнього викладача стає базовим в умовах розвитку інноваційної освіти та інноваційних змін.

Проблема формування управлінської компетентності магістрів педагогіки вищої школи залишається вкрай вузькою та недостатньо дослідженою на теренах нашої держави. Актуальним проблемам інноваційного розвитку сучасної вищої освіти присвячено праці Н. Кочубей [9], Ю. Зінковського [6], Л. Івлевої [7] та ін. Якість вищої освіти як імператива сучасності розглядається у працях І. Альохіна [1], Л. Матроніної [10], О. Великодної [4]. Особливо слід відзначити праці І. Аннікової [2] та О. Белової [3], в яких розкриваються ключові компетенції викладачів вищих навчальних закладів, зокрема управлінські, піднімаються проблеми реалізації нових вимог до магістра педагогіки вищої школи в умовах інноваційних змін і пропонуються моделі управлінської діяльності викладача вишу.

Мета статті – розкрити та проаналізувати особливості науково-методичного забезпечення процесу формування управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи.

* © Козлов Д.О.*

Формування управлінської компетентності магістрів педагогіки вищої школи на сьогодні є ключовою запорукою підготовки особистості майбутнього педагога. Професія викладача у вищому навчальному закладі характеризується високим ступенем фізичного навантаження, вимагає потужного енергетичного потенціалу, міцного здоров'я, великої емоційної напруги, розумових і фізичних витрат.

Особливу значущість для ефективного управління освітніми процесами у вищому навчальному закладі набуває особистість викладача як керівника, харизматичного лідера, професіонала в галузі педагогіки, який володіє вміннями стратегічного планування, моніторингу та системного моделювання процесів, організації ефективних професійних та міжособистісних відносин, отримання, аналізу й ефективного використання знань, інформації, що має ділові та характерологічні особливості.

Професія магістра педагогіки вищої школи вимагає не лише нормативно регламентованих, але й нестандартних, творчих, організаційних здібностей, що сприяє розвитку особистості самого викладача, формуючи його мотиваційну сферу та ціннісні орієнтації [8, с. 14].

Згідно із Законом України про вищу освіту «компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [5].

Під управлінською компетентністю магістра педагогіки вищої школи ми розуміємо певний комплекс здібностей і готовності професіонала глибоко та цілісно аналізувати, виявляти, формулювати проблеми навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, віднаходити з найбільшої кількості альтернативних підходів до їх вирішення найбільш ефективний та доцільний [4, с. 67].

Аналізуючи досягнення сучасної педагогічної та управлінської науки, провідні дослідники виділяють такі основні функціональні компоненти управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи:

- когнітивний;
- організаційний;
- комунікативний;
- рефлексивний.

Погоджуючись з О. Беловою [3, с. 22], відзначимо, що управлінська компетентність магістра педагогіки вищої школи виступає у єдності та взаємозв'язку її компонентів і характеризується такими складовими (табл. 1):

Таблиця 1

Складові компоненти компетентності магістра педагогіки вищої школи

Когнітивний компонент	<ul style="list-style-type: none"> – педагогічне та управлінське мислення, глибина, повнота, системність педагогічних, управлінських, організаційних, правових, економічних та спеціальних знань у галузі вищої освіти та застосування останніх у вирішенні управлінських та професійно-педагогічних ситуацій; – усвідомлення нагальних і суттєвих управлінських та педагогічних ситуацій; – аргументована пропозиція нестандартних рішень та алгоритмів предметно-практичної, педагогічної та управлінської діяльності.
Організаційний компонент	<ul style="list-style-type: none"> – здійснення цілого комплексу організаційних заходів, спрямованих на виконання основних цілей та завдань навчально-виховного процесу; – ефективні професійні дії з реалізації освітніх проектів; – забезпечення умов якісного розвитку освітнього та виховного процесів у вищому навчальному закладі; – володіння навичками самоменеджменту та оптимального розподілу робочого часу.

Продовження табл.1

Комуникативний компонент	<ul style="list-style-type: none"> – можливість впливати на точку зору оточуючих та колег; – продуктивна взаємодія в управлінській діяльності, толерантне сприйняття партнерів та опонентів на основі емпатійних установок; – уміння сформулювати власну команду однодумців.
Рефлексивний компонент	<ul style="list-style-type: none"> – уміння тримати себе в руках, професійна саморегуляція; – коректування власної поведінки та діяльності з урахуванням цілей навчально-виховного процесу у вищій школі в конкретних ситуаціях; – самопізнання власних ділових та особистісних якостей; – асиміляція навчально-виховного процесу в освітньому середовищі вищого навчального закладу; – самоаналіз власної педагогічної та управлінської діяльності.

Зрозуміло, що в умовах розвитку інноваційної освіти магістр педагогіки вищої школи має володіти високим рівнем розвитку управлінської компетентності, що забезпечує виконання поряд із традиційними цілою низки нових функцій, серед яких слід виокремити:

- прогнозування розвитку освітнього простору;
- управління якістю та змінами навчально-виховного процесу;
- виявлення та підтримка освітніх інновацій;
- якісне управління власним робочим часом і часом своїх підлеглих, забезпечення активного тайм-менеджменту;
- розвиток фандрайзингу, бренд-менеджменту, маркетингу освіти та ін. [6, с. 12].

Дослідник І. Аннікова у структурі управлінської компетенції магістра педагогіки вищої школи виділяє такі основні компоненти:

- мотиваційний, що визначається аксіологічним ставленням магістранта до вивчення дисциплін управлінського циклу, ступенем активності та включеності магістранта в особливості навчально-виховного процесу, спрямованості на вивчення управлінських дисциплін;
- когнітивний, що включає формування суб'єктивного досвіду, глибокого аналізу змісту теоретичних і методологічних основ управлінських дисциплін в рамках своєї професійної діяльності, знання теоретичних основ управління, маркетингу, інформаційних технологій в управлінні, знання нормативно-правової та законодавчої бази, активізацію самоосвітньої рефлексивної діяльності;
- діяльнісний, що характеризується проявом особистої ініціативи і включає в себе комплекс умінь – пізнавальних, аналітичних, проектувальних, комунікативних інформаційних, оціночних, креативних тощо [2, с. 30].

Відзначимо, що формування управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи набуває більшої ефективності за умови викладання управлінських дисциплін, які проектуються і здійснюються на основі оптимізаційного підходу, розробки та впровадження структурно-функціональної моделі формування управлінської компетентності [10, с. 12].

Ураховуючи дослідження І. Альохіна та Н. Кочубей [9], можемо виділити критеріальні характеристики, що відображають рівневий підхід до сформованості управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи (рис. 1).

Відзначимо, що практика формування управлінської компетентності на сьогодні пропонує не лише традиційні (з точки зору функціональних уявлень) набори управлінських компетенцій, а й такі, що включають: стратегічне мислення, вплив, контроль результатів, участь у командній роботі, мотивацію всіх учасників навчально-виховного процесу на досягнення означених цілей тощо.

Рис. 1. Рівні сформованості управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи

Новітні підходи до інтерпретації управлінської компетентності свідчать про те, що нині поступово змінюється розуміння ключових напрямків зусиль суб'єкта управлінської діяльності магістрів педагогіки вищої школи. Нині науково-педагогічне співтовариство фахівців з управління людськими ресурсами активно обговорює такі управлінські вміння, як інноваційність, варіативність, гнучкість, еластичність, соціальна сміливість, допитливість, автентичність, здатність до побудови власних мереж, здатність виявляти таланти, добровільність відповідальності за результат [7, с. 52].

Представлений вище перелік показує, наскільки чітко сучасне трактування управлінської компетентності містить такі конотативні компоненти: необхідність у постійних змінах і значущість цілісності суб'єкта (магістра педагогіки вищої школи), який ініціює і підтримує згадані зміни. У моделях управлінської компетентності все більше фіксуються не завдання суб'єкта управління або соціально бажані способи управлінських дій, а якісні характеристики управлінської діяльності, що дозволяють суб'єктові самостійно знаходити орієнтири реалізації самозумовленої активності, у рамках якої магістр педагогіки вищої школи самостійно формує власні «дорожні карти». Більше того, сучасні переліки управлінських компетенцій усе менш схожі на набір самостійних феноменів (набір компетенцій), а в цілому вказують напрямок суб'єктного саморозвитку.

Зауважимо, що науково-методичне забезпечення процесу формування управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи має бути спрямоване, на наш погляд, на актуалізацію проблеми засвоєння індивідуальної технології, за допомогою якої особистість майбутнього професіонала самовизначається

і самоактуалізується як суб'єкт управлінської праці. На цій основі можемо виділити такі кластери завдань:

– *інтерпретаційний кластер* завдань суб'єкта управлінської праці – це трактування актуальної ситуації як такої, що потребує спрямованої зміни та управлінського аналізу, і в такому разі суб'єкт управління робить її опис з метою виявлення зони і способу застосування спрогнозованої ним дії. Невизначеність сучасного організаційного (управлінського, маркетингового) середовища вищого навчального закладу позбавляє суб'єкт управлінського процесу формування критеріїв стереотипної класифікації ситуацій і атрибуції їх як рутинних, типових, ключових чи унікальних. Саме правильна інтерпретація ситуації може виявитися вирішальним чинником ефективності не лише самого магістра, але й вишу в цілому, де реалізується його викладацька й управлінська діяльність. Інтерпретаційні завдання підтримуються особливими когнітивними компетенціями – інноваційністю, допитливістю, пластичністю (еластичністю, гнучкістю). Це застосування індивідуальних технологій інтерпретації, в яких істотну роль мають відігравати рефлексовані компоненти інтуїції, прозоріння, протистояння когнітивної інерції тощо;

– *прогностично-прагматичний кластер* завдань управлінської праці магістра педагогіки вищої школи тісно пов'язаний з першим і практично не від'ємний від нього і може бути визначений саме як завдання управлінської самоактуалізації, що полягають в прийнятті магістром позиції суб'єкта управління. Як показують останні дослідження, суб'єкт не завжди здатен добровільно перейняти на себе цю позицію. Навіть у тому випадку, якщо вона формально задалегідь задана, її реалізація вимагає додаткових зусиль саме через те, що інші суб'єкти дістають усе більшу можливість також чинити вплив на ситуацію і дії інших особистостей у ній. Отже, у середовищі вишу відбувається внутрішньоорганізаційна управлінська конкуренція за право просування власної управлінської концепції, за визнання конкретного суб'єкта як суб'єкта управління. Буде справедливим твердження, що процес формування управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи має підтримувати потребу магістра в реалізації особливих зусиль, пов'язаних з управлінською самоактуалізацією, інтегрувати регулятивні компетенції, такі як спрямованість на досягнення, особиста ініціатива, подолання наявних суперечностей в освітній системі вишу, готовність до додаткових зусиль і націленість на подолання перешкод – те, що можна назвати соціальною сміливістю і добровільною відповідальністю;

– *партиципативно-комунікативний кластер* завдань магістра педагогіки вищої школи як суб'єкта управлінської діяльності пов'язаний з інтерактивним характером сучасного управління й організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Взаємодія постає як основний формат організаційної діяльності, необхідність управлінського включення інших працівників вишу до вирішення завдань супроводжується добровільністю їх участі в обговоренні проблем, самостійному прийнятті відповідальності, можливостями формування власних уявлень на основі інформації, «витягнутої» з різних джерел в умовах розвитку мережевої комунікації. Саме тому особливу роль відіграють інтерактивні компетенції, серед яких найбільш актуальна – вміння формувати, підтримувати і розширювати індивідуальну мережу, використовувану для обміну різноманітним контентом і просування власних управлінських уявлень, моделей, критеріїв оцінки. Вважаємо, що важливим є врахування автентичності, оскільки тільки за допомогою цієї компетенції можливо зберігати і підтримувати різноманітні стосунки у взаємопроникних мережах, що можуть сприяти втраті рівноваги у виші;

– *інтегративно-синтетичний кластер* завдань пов'язаний із співіснуванням традиційних управлінських (організаційних, менеджерських) механізмів і інструментів та нових управлінських технологій і форматів управління. У зв'язку з цим магістр педагогіки вищої школи постає перед необхідністю інтеграції та синтезу можливостей,

які надаються традиційними і сучасними управлінськими інструментами, що підтримується особливим класом компетенцій – організаційними. Зауважимо, що процес формування управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи слід зорієнтувати на підтримку варіативності і гнучкості особистості, наявність яких дозволяє в різних ситуаціях використовувати конструктивні та дієві підходи до вирішення зовні схожих завдань, і наявності особливих організаційних ресурсів.

Вважаємо, що найбільш ефективно процес формування управлінської компетентності відбуватиметься у разі широкого використання в освітньому процесі інноваційних методів навчання, які в педагогічній науці і практиці дістали назву активних методів навчання, характеризуються високою мірою їх включеності в процес засвоєння знань і здобуття необхідних умінь і навичок, сприяють активізації мислення і діяльності того, хто навчається, творчим характером занять, обов'язковістю безпосередньої взаємодії всіх учасників навчального процесу, колективним форсуванням зусиль, інтенсифікацією процесу навчання.

Таким чином, вважаємо, що науково-методичне забезпечення процесу формування управлінської компетентності магістра педагогіки вищої школи має бути орієнтоване на високий рівень розвитку системотворчого, креативного та інноваційного управлінського мислення; постійне вдосконалення соціально-особистісних і професійних компетенцій у галузі вищої освіти; становлення індивідуальної управлінської позиції та індивідуального стиля мислення з виявлення та вирішення завдань педагогічного, науково-дослідного та управлінського спрямування як у вищому навчальному закладі, так і у власній діяльності, заснованій на інноваційних професійних знаннях, уміннях і навичках; забезпечення розвитку харизми та особистісних лідерських якостей; здатність до прийняття альтернативних управлінських рішень та мобілізацію педагогічного колективу вишу на їх виконання.

Перспективним вважаємо дослідження рівня сформованості ціннісного ставлення та мотивів як основи ціннісно-мотиваційного компоненту управлінської професійної компетентності магістрів педагогіки вищої школи.

Література:

1. Алехин И. А. Опережающий характер развития образования – это прогрессивно? / И. А. Алехин // Мир образования – образование в мире. – 2014. – № 1. – С. 4-17.
2. Аннікова І. П. Процесна модель професійної діяльності викладача ВНЗ / І. П. Аннікова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 27, Том IX (42): Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2012. – С. 23-32.
3. Белова Е. Н. Развитие управленческой компетентности руководителей нового типа для новой школы / Е. Н. Белова // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2010. – № 12. – С. 19-24.
4. Великодная Е. Н. Характер рисков для здоровья личности в медиаинформационном образовательном пространстве / Е. Н. Великодная // Философия образования. – 2014. – № 1 (52). – С. 64-70.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>
6. Зіньковський Ю. Імператив сучасної парадигми вищої освіти / Ю. Зіньковський // Вища школа. – 2013. – 9 (111). – С. 7-19.
7. Івлева Л. Перспективи інноваційного розвитку освіти / Л. Івлева, Є. Сідоріна, С. Карбовська // Вища школа. – 2013. – № 10 (112). – С. 49-58.
8. Коцан І. Професійна підготовка сучасного вчителя: проблеми і орієнтири / І. Коцан // Вища освіта України. – 2013. – № 2 (49). – С. 13-19.
9. Кочубей Н. В. Постнекласичні парадигмальні засади управління інноваційним розвитком / Н. В. Кочубей // Управління інноваційним розвитком освіти в суспільстві

- ризику : монографія / за ред. проф. А. А. Сбруєвої. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – С. 364-378.
10. Матронина Л. Ф. Качество образования как императив современности / Л. Ф. Матронина // Философия образования. – 2014. – № 1. – С. 11-19.

Козлов Д.А.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ
УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ МАГИСТРОВ ПЕДАГОГИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье рассматривается научно-методическое обеспечение процесса формирования управленческой компетентности магистров педагогики высшей школы. Главный акцент в статье направлен на анализ основных функциональных компонентов управленческой компетентности магистра педагогики высшей школы, отображение уровневого подхода к сформированности управленческой компетентности магистров, рассмотрения управленческой компетентности магистра педагогики высшей школы как индивидуальных технологий, с помощью которых он самоопределяется и самоактуализируется как субъект управленческой деятельности. Особый акцент в статье сделан на интерпретацию управленческой направленности деятельности магистра педагогики высшей школы в учебном заведении и в собственной деятельности, инновационных профессиональных знаний, умений и навыков, поддержки харизмы и личностных лидерских качеств.

Ключевые слова: управление, управленческая компетентность, магистр педагогики высшей школы, организационные умения, компетентностный подход.

Kozlov D.O.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL GUARANTEEING OF PROCESS OF FORMING
OF MANAGERIAL COMPETENCE OF HOLDERS OF MASTER'S DEGREE
OF PEDAGOGICS OF HIGHER SCHOOL

The article is devoted to the scientific and methodical support of the process of the formation of the managerial competence of the masters in pedagogy of high school. Special attention is paid to the analysis of major functional components of the managerial competencies of master of pedagogy higher school, displaying a tiered approach to the development of managerial competencies masters, review of managerial competence of the master of pedagogy of higher school as individual technologies, with which the subject identifies and selfactualization as a subject of administrative work. Special attention is paid to the analysis of the managerial activities of master of pedagogy higher education institution and in its own activities, innovative professional knowledge, abilities and skills, the development of charisma and personal leadership qualities.

Taking into account the latest requirements of the times and the new economic conditions in the professional activity of master of pedagogy of higher school many aspects require rethinking. Managerial competence is no exception and is subject to study, not as the problem of the relation and subordination, but rather as a problem of interaction of subjects of educational space, because of organizational and methodical support of development of managerial competence of the future teacher becomes basic in the development of innovative education and innovative changes.

The process of formation of the managerial competencies of master of pedagogy higher school should be focused on the high level of development systematically generated, creative and innovative management thinking; continuous improvement of the socio-personal and professional competencies in the field of higher education, the establishment of individual managerial positions and individual thinking style with the identification and solution of problems of teaching, research and management directions in higher education and in its own activities based on innovative professional knowledge, skills, development of charisma and personal leadership qualities, willing and able to adopt alternative management decisions mobilizing the teaching staff of the University on their implementation.

Key words: management, managerial competence, holder of master's degree of pedagogy of higher school, organizational skills, competence-based approach.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.